

Burn in

ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ

+oikismos 2022

Σπύρος Αγγελόπουλος

Εγκατάσταση, 2022

Έλενα Ακύλα

Επί δύο περιπτώσεων, Μαύρο ακρυλικό χρώμα σε δημοσιευμένες ιατρικές μελέτες, 2022

Στα δυο τεύχη των ιατρικών εκδόσεων^{(1),(2)} έχουν απομονωθεί συγκεκριμένες φράσεις, λέξεις και εικόνες, ώστε να προκύπτει το εξής κείμενο:

«Απουσία Ουδεμία

ώστε να κορυφωθεί η ψυχική αγωνία·

η παρουσία

ως βαριά ανωμαλία».

Το αρχικό τυπωμένο κείμενο έχει ζωγραφιστεί με πινέλο (μαύρο ακρυλικό χρώμα).

Το ίχνος, το αποτύπωμα, η ακτινογραφία (η φωτογραφία του αόρατου) είναι, ανάμεσα σε άλλα, αυτό που μένει -και αυτό όχι πάντα- από μια διαδρομή, μια πορεία ανθρώπων μέσα

στο χρόνο. Αυτό είναι που αφηγείται, που μεταφέρει την ιστορική μνήμη, την πληροφορία, πάντα σημαντική, όσο ασήμαντη και αν δείχνει αρχικά.

Στο έργο «Επί δύο περιπτώσεων», το μαύρο χρώμα, αντί εκ πρώτης όψης να καλύπτει, αποκαλύπτει το κρυμμένο νόημα των λέξεων που στέκονται κρυμμένες ανάμεσα σε άλλες. Η σχέση εικόνας και κειμένου, οι λέξεις που χορεύουν στο χαρτί, μόνο και μόνο για να προσγειωθούν βαριές μπροστά στα μάτια μας είναι μια υπενθύμιση για τη δική μας θνητότητα (ένα μνημείο στο εφήμερο), για την άνιση μάχη του ανθρώπου με τον χρόνο, για την ματαιότητα της ύπαρξης, ένα *vanitas*, διαρκώς παρόν, διαρκώς εδώ, διαρκώς μαζί.

Οι ζωγραφισμένες σελίδες γίνονται τέσσερις ξεχωριστές αφίσες με προορισμό την ευρύτερη περιοχή του πάρκου του Προσφυγικού Συνοικισμού Χαλανδρίου για να *ακουμπήσουν*, κυρίως σε τοίχους παλιών εναπομεινάντων προσφυγικών σπιτιών (αυτά που αποτελούν το ίχνος της παρουσίας της νέας ζωής των προσφύγων, παραμένοντας όμως και ως ένα ίχνος της απουσίας, δηλαδή της ζωής που άφησαν πίσω) αλλά και σε άλλα σημεία.

⁽¹⁾ «Επί δύο περιπτώσεων συνδρομής των Klippel-Feil», υφηγητού Β. Κρεμμύδα & Συν., ανάπτυπον εκ των πρακτικών της ιατροχειρουργικής εταιρίας Αθηνών. Συνεδρία της 7ης Φεβρουαρίου 1962, Αθήναι 1962 (σελ. 6,7).

⁽²⁾ «Περίπτωσης αποφρακτικής θρομβοαγγειώσεως, άμεσα αποτελέσματα υψηλής συμπαθεκτομής-ολικής επινεφριδεκτομής», υφηγητού Β. Κρεμμύδα & Συν., ανάπτυπον εκ των πρακτικών της Ελληνικής χειρουργικής εταιρίας. Συνεδρία της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1962, Ιατρικά Εκδόσεις Λεοντιάδη, Αθήναι 1963 (σελ. 6,7).

Εριφύλη Βενέρη

Angel Tours & Travel, βίντεο σε λούπα, διαστάσεις μεταβλητές, ήχος, 2022

Στο βίντεο „Angel Tours & Travel“ υποκειμενικοί παράγοντες κινητοποιούν χωροχρονικές μετατοπίσεις και μεταφορές μέσα από μαγικές σκέψεις, εσωτερικές ανακλήσεις αισθήσεων και συναισθημάτων που συνδέουν εικονικά με τόπους και τοποθεσίες. Τυχαία φορμαλιστικά εναύσματα ανασύρουν και αναδημιουργούν, θέτουν σε λειτουργία γραμμικά ή ανάδρομα rites de passages, επιστροφές, καταστροφές. Η επαφή με το νέο, το διαφορετικό, το αλλότριο => εναρμόνιση, αφομοίωση, διαχωρισμός, περιθώριο. Περιθώριο, διαχωρισμός, αφομοίωση, εναρμόνιση (<= backmasking).

Παναγιώτης Βούλγαρης

Things we lost in fire, εγκατάσταση – παρέμβαση στο δημόσιο χώρο,

Μικτή τεχνική, διαστάσεις μεταβλητές, 2022

Μια σειρά εφήμερων παρεμβάσεων πραγματοποιείται στον συνοικισμό, ειδικότερα στα σημεία που συγκεντρώνονται οι άνθρωποι της περιοχής, στα πάρκα και τις πλατείες του. Δημιουργούνται σε δέντρα, παγκάκια καθώς και άλλα στοιχεία του δημόσιου χώρου, έργα με τη μορφή αναπτυγμάτων. Αυτά εξαπλώνονται, επαναλαμβάνονται και δημιουργούν πυκνώσεις, παίζουν με την κλίμακα, συνδιαλέγονται με το τοπίο, ορίζουν διαδρομές ή εμφανίζονται με τυχαίο τρόπο σε αναπάντεχα σημεία. Είναι μια υπόμνηση του τρόπου με τον οποίον γεννήθηκε και αναπτύχθηκε ο προσφυγικός συνοικισμός. Άνθρωποι περπάτησαν, κόπιασαν, έχτισαν και όρισαν έναν καινούργιο τόπο, μια δομή που συμπυκνώνει το βίωμα και την ανάμνηση μιας χαμένης γης. Βήματα για την δημιουργία των παρεμβάσεων, μικρές απόπειρες αντίληψης, κατανόησης και συμπερίληψης, βήματα για την ανακάλυψή τους, ιχνηλατώντας ιστορίες και θραύσματα από φως.

Εύα Γιαννακοπούλου- Πέρσα Μύρτσου

Οι Νύφες του Μάλτεπε, από το 2015

Σειρά από διαδοχικά αυτοτελή βίντεο-επεισόδια

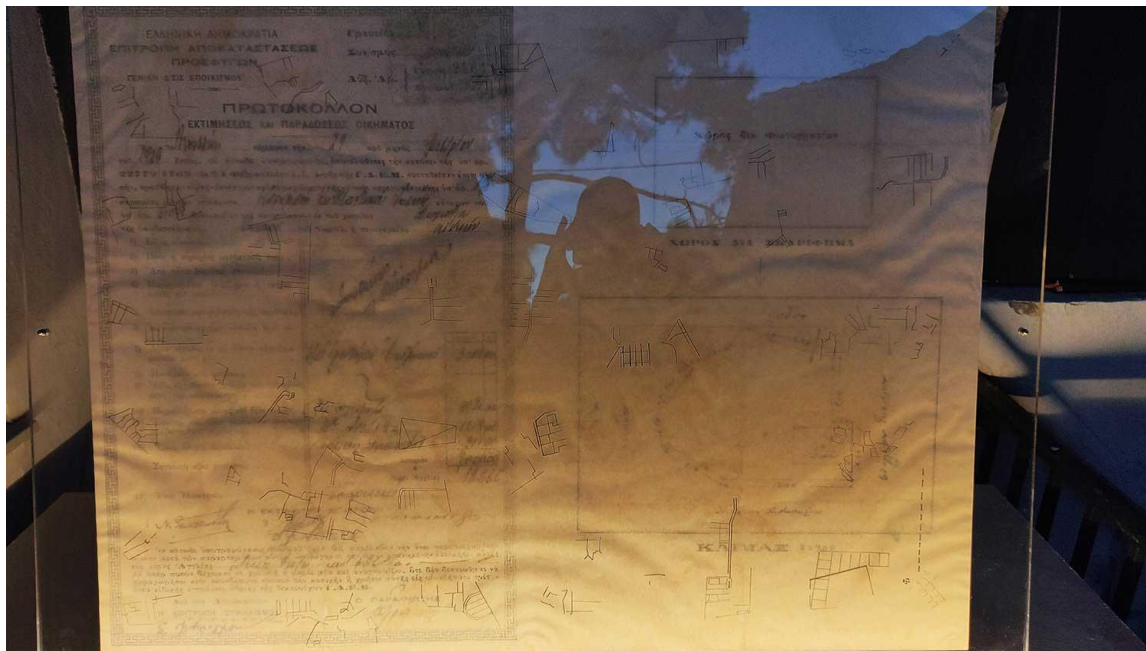

Οι Νύφες του Μάλτεπε διερευνούν διαφορετικές εκφάνσεις και μεταγραφές των σχέσεων και των εξομολογήσεων μεταξύ τεσσάρων οικογενειών που ζουν στην Ελλάδα, την Τουρκία και τη Γερμανία. Η Εύα Γιαννακοπούλου και η Περσεφόνη Μύρτσου ζουν μεταξύ τριών χωρών, και ως παρατηρήτριες -ή ενίοτε πρωταγωνίστριες- επιχειρούν μια ενδοσκοπική εξέταση στερεοτυπικών και κυριαρχικών δομών διεθνικών ερώτων και ανορθόδοξων μορφών συντροφικότητας. Οι δυο γυναίκες βρίσκονται σε μια διαρκή διαδικασία καταγραφής της προσωπικής τους ζωής, μαζί με αυτές των συντρόφων, των παιδιών και των οικογενειών τους. Υιοθετώντας φόρμες επηρεασμένες από Τουρκικές σαπουνόπερες, εκθέτουν με σαρκαστική διάθεση τις θέσεις τους αναφορικά με τον εθνικισμό, την σεξουαλικότητα, το φεμινισμό και τις συμβατικές νοηματοδοτήσεις της βιογραφίας.

Η Περσεφόνη και η Εύα, έχουν από καιρό εγκαταλείψει τα παιδικά καρότσια με τα οποία κυκλοφορούσαν στα εκάστοτε ερευνητικά τους πεδία, καθώς οι γιοί τους έχουν μεγαλώσει και δεν τα χρειάζονται πλέον. Συνεχίζουν όμως, μέσω της έκθεσης των προσωπικών τους αρχείων και με αμείωτο ενδιαφέρον, την προσπάθειά τους για την συγκρότηση ενός *μωβ Αιγαίου* που θα αποτελέσει πυρήνα των πιο «γόνιμων» και «υγρών» διμερών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Ρία Δάμα

Relocation, εγκατάσταση, 2022

Η ιδέα της επανεγκατάστασης, της προσπάθειας επαναπροσδιορισμού ενός προσωπικού στίγματος σε ένα νέο τόπο μετά από τη βίαιη απομάκρυνση από τον προσωπικό χώρο μιας ομάδας ανθρώπων. Οι οικίες αυτών των ατόμων που αναγκαστικά εκκενώνονται επειδή φεύγουν βίαια από τον τόπο διαμονής τους. Τα καταλύματα, τα νέα οικήματα που τους παραχωρούνται καθώς και τα προσωπικά έγγραφα που συνοδεύουν την παραχώρηση αυτών των κατοικιών. Η ιδέα της συγκέντρωσης ατόμων με κοινούς φόβους, ανησυχίες και ελπίδες στον ίδιο συνοικισμό. Η προσπάθεια επανένταξής τους σε μια νέα κοινωνία παρόλες τις αντιξοότητες που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Η μετάβαση και προσαρμογή από ένα αρχιτεκτονικό σχήμα σε κάποιο άλλο πιο υποτυπώδες, το οποίο οι άνθρωποι αυτοί καλούνται να ονομάσουν κατοικία τους αν και λειτουργεί κυρίως ως καταφύγιο προκειμένου να καλυφθούν οι βασικές τους ανάγκες επιβίωσης.

Το έργο μου με τίτλο “Relocation” σχετίζεται με τα ίχνη αυτών των αρχιτεκτονικών δομών και την αποτύπωσή τους σε μια επιφάνεια χαρτιού. Λεπτομέρειες από προσωπικά έγγραφα προσφύγων, πιστοποιητικά παράδοσης κατοικιών ενώνονται με αρχιτεκτονικά σκαριφήματα προσφυγικών οικημάτων. Μόνο που ο τόπος στον οποίο βρίσκονται γίνεται πλέον ασαφής. Τα σχήματα των κατοικιών αλλάζουν μέγεθος, προσανατολισμό αλλά ουσιαστικά παραμένουν το ίδιο σχέδιο, η ιδέα του οίκου που παύει να προσδιορίζεται από συγκεκριμένες συντεταγμένες και αποκτά πλέον μια ονειρική διάσταση.

Παναγιώτης Δαραμάρας

Αν-οψη, in situ εγκατάσταση, καλάμια και σπάγκος, 3m x 4m, 2022

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα στην αστική περιοχή του Χαλανδρίου είναι το ρέμα. Εκεί στα πρανή της κοίτης του, μαζί με όλη την βλάστηση, βρίσκονται οι καλάμιές που αποτελούν διακριτό μορφολογικό στοιχείο του περιβάλλοντος χώρου. Οι πρόσφυγες που βρήκαν καταφύγιο περιμετρικά από τις όχθες του, δούλεψαν με τα χέρια τους το υλικό αυτό σαν προσχέδιο μιας συνθετικής ανασυγκρότησης. Στο χώμα και στην υγρασία στερέωναν τα καλάμια δένοντάς τα με σπάγκο. Το έργο «Αν-οψη» κοιτάει από τα κάτω προς τα πάνω όπως ένας παρατηρητής όταν βρίσκεται μέσα στο ρέμα ανάμεσα στις καλάμιές. Σαν η πράξη τώρα τούτη, ως μία μαρτυρία, να συμβάλει στην ίαση της μνήμης.

Αγγελική Δουβέρη,

“Ασυνόδευτα”, in-situ παρέμβαση, διαστάσεις μεταβλητές, ακρυλικά σπρέι, 2022

Ασυνόδευτα ανήλικα. Δυο λέξεις που δεν θα έπρεπε να είναι στην ίδια φράση. Δυο λέξεις που μαζί δεν βγάζουν νόημα. Τι θα πει ασυνόδευτα ανήλικα; Πώς βρίσκεται ένα παιδί σε αυτή την κατάσταση; Είναι τωρινό φαινόμενο ή αποτέλεσμα κάθε πολέμου, κάθε ξεριζωμού; Τι μάθαμε από την προσφυγιά των παππούδων μας; Σε τι διαφέρουν τα ξυπόλυτα, πεινασμένα παιδιά του 1922 από τα παιδιά που πνίγονται σήμερα προσπαθώντας να περάσουν την Μεσόγειο;

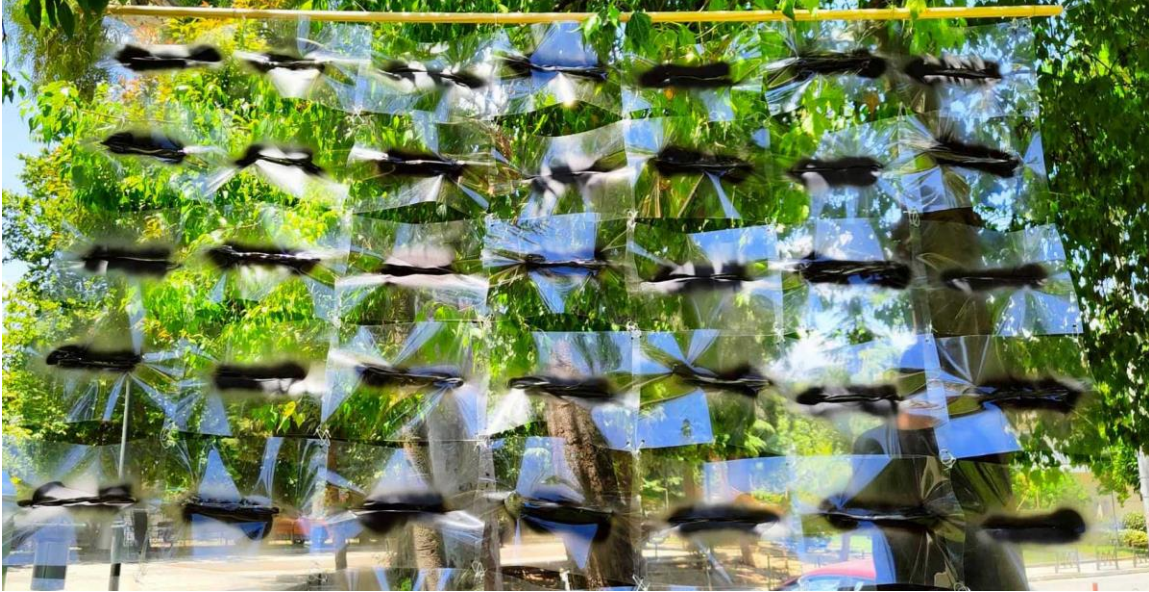
Η σημασία της συλλογικής μνήμης στο να είμαστε πιο ανθρώπινοι. Η σημασία της σύνδεσης.

Είμαστε όλοι παιδιά. Και δυνητικά είμαστε όλοι πρόσφυγες.

Μια παρέμβαση στένσιλ με υλικά που αχνοφαίνονται ή και εξαφανίζονται, ώστε να αναρωτηθούμε για τη συλλογική μνήμη αλλά και την εθελουφλία μας.

Γιώργος Θεοδώρου

Υπόμνημα, in situ εγκατάσταση δύο διαστάσεων, 180x130, 2022

- Παραμορφωμένες διαφανείς επιφάνειες σαν «άλλες» οθόνες
- Σκιές στο βλέμμα
- Σημειώσεις ή υπενθυμίσεις του ορατού πεδίου

Οι μαύρες σκιές

είναι μνήμες

που σβήνουν το ορατό

και αντιστέκονται στην λήθη που έχει επιβληθεί

Διονύσης Ματαράγκας

Η φωτιά, εγκατάσταση 50cmx4m, 2022

Τα υλικά που χρησιμοποιούνται σε αυτήν την εργασία προέρχονται από ένα χώρο που αποτελεί μια τραυματική εμπειρία για το δημιουργό. Τα ξύλα από πεύκα, σχίνα, κυπαρισσόελατα, κουμαριές, πλατάνια, στην μνήμη υπάρχουν ως ζωντανοί οργανισμοί που βίαια με την φωτιά μεταμορφώθηκαν σε κάρβουνο αλλάζοντας το ζωτικό χώρο του. Μέσα από το ξύσιμο, το σκάλισμα το υλικό αλλάζει εικόνα και λειτουργεί λυτρωτικά με την νέα του μορφή δημιουργώντας ένα τοτέμ αφήγησης.

Το ιστορικό τραύμα του να ξεριζώνεσαι από το τόπο που ζεις βίαια είτε λόγω πολέμου, είτε κάποιας φυσικής καταστροφής είναι κάτι το οποίο δύσκολα θεραπεύεται ή σβήνει από την μνήμη, σε ακολουθεί σαν μια ανάμνηση που αργοσβήνει.

Νίκος Παπαδημητρίου-Κώστας Τσώλης

Σμυρνέικο μινόρε, εγκατάσταση, διαστάσεις μεταβλητές, 2022

«Άσε που εδώ δε μας ζητούσανε μινόρε... Βλέπεις εμείς στη Σμύρνη λέγαμε τον καμό μας μ' αυτό... Εδώ ήμαστε λεύτεροι... δεν είχε αξία... Εδώ δεν αρχίζαμε με μινόρε... δεν τελειώναμε με μινόρε... όπως στην εκκλησιά που ανάβει ο καθένας το δικό του το κερί στην Παναγιά... με το μινόρε τραγουδούσαμε τον πόνο μας... με το μινόρε δεν το ξεχνούσαμε... θέλαμε όλο να το θυμόμαστε... ν' ανάβουμε μέσα μας καντήλι... ελπίδα... ζεστασιά...

"Μόνο μια ώρα χαίρομαι όταν γλυκοχαράζει, που αναπαύεται η καρδιά και δεν αναστενάζει" και εννοούσαμε τη σκλαβιά... "Όταν ο κόραξ λευκανθεί και η χιών μαυρίσει, τότε κι από το στήθος μου αυτή η φωτιά θα σβήσει" και εννοούσαμε τη σκλαβιά...

Στη Σμύρνη λέγαμε τον καμό μας με το τραγούδι, αλλά και τον μεγάλο τον καμό δεν τον ξέραμε... Ξέρεις ποιος είναι ο μεγάλος ο καμός;

Ο μεγάλος ο καμός είναι να σε φλοΐζουνε, να σε τσιτσιρίζουνε, να σε σφάζουνε, να σε καταστρέφουνε, κι όταν ξαναγεννηθείς και σε ρωτήσουνε: "Τι θες να γένεις;" Εσύ ν' απαντήσεις: "Πάλι Ρωμιά... πάλι Σμυρνιά... πάλι Αγγελική Παπάζογλου... κι όταν

Ξαναπεθάνω, ξαναβάλτε μου πικροδάφνη στο στόμα, για το ινάτι πούμουνα Ρωμιά για το ινάτι πούμουνα Σμυρνιά που δεν έβλεπα...»

(Από το βιβλίο «Τα χαΐρια μας εδώ» που περιέχει διηγήσεις της Αγγελικής Μαρωνίτη - Πάπάζογλου καταγεγραμμένες από το γιο της Γιώργο Παπάζογλου).

Δημήτρης Παπουτσάκης

Ασάρωτο πέρασμα, ψηφιδωτό σε κοινή πλάκα πεζοδρομίου 50x50εκ, 2022

Αυτό που βλέπω είναι η περίοδος της μεταπολίτευσης και το πως άρθηκαν οι αόρατοι τοίχοι που διαχώριζαν τον συνοικισμό από τον υπόλοιπο δήμο. Σε αυτό βοήθησε η πάροδος του χρόνου, οι γέφυρες των ρέματος που κατάργησαν το φυσικό όριο του συνοικισμού, ο εγκιβωτισμός της κοίτης σε διάφορα σημεία και η κοινή σχολική ζωή των παιδιών της περιοχής. Δημιουργήθηκε έτσι, για πρώτη φορά, ένα νέο κοινωνικό παράδειγμα και ένα κοινό έδαφος για τις επόμενες γενιές των κατοίκων.

“Οι πρόσφυγες κατά τη διάρκεια της κατοχής ανακάλυψαν ότι οι φύτες του δέντρου της χαρουπιάς είναι βρώσιμες και πήγαιναν στον λόφο του Ψυχικού για να τις συλλέξουν”. Αυτό ειπώθηκε από την ομάδα προφορικής ιστορίας του Χαλανδρίου στην συνάντησή που είχαμε στο εργαστήριο. Η περιγραφή αυτής της περιπλάνησης μου έφερε στη μνήμη παρέες ανάμεικτες (παιδιά του Συνοικισμού μαζί με παιδιά άλλων περιοχών), στην επιστροφή από το σχολείο, που παίρναμε δρόμους πάντα διαφορετικούς με την ελπίδα ότι θα βρούμε κάποιον κήπο με καρποφόρα δέντρα για να “κόψουμε” κεράσια. Συχνά, σκαρφαλωμένοι στους φράχτες των σπιτιών, στην προσπάθεια να μαζέψουμε όσο το δυνατόν περισσότερα, έσπαγε κάποιο κλαδί και έπεφτε στο έδαφος. Το κλαδί λοιπόν που παρέμεινε στο έδαφος θα επιχειρήσω να το αποδώσω ως ένα σύμβολο ένταξης των παιδιών του συνοικισμού επάνω σε μια κοινή πλάκα πεζοδρομίου στο δρόμο προς το σχολείο και δίπλα από τα ρωμαϊκά φρεάτια ύδρευσης.

(Ο τίτλος προέρχεται από το έργο “Ασάρωτος οίκος – Unswept Floor” του Σώσου της Περγάμου και διασώζεται μόνο ένα ρωμαϊκό αντίγραφο, το οποίο παρουσιάζει ένα δάπεδο σπιτιού με διασκορπισμένα απομεινάρια φαγητού ύστερα από κάποιο γεύμα.)

Νίκος Ποδιάς

Water bridge, in situ εγκατάσταση, μικτή τεχνική, διαστάσεις μεταβλητές, 2022

Μια εικαστική εγκατάσταση στο πάρκο του Προσφυγικού Συνοικισμού Χαλανδρίου.

Η ιστορία ξεκινά το 1926 – 27 όταν πολλές οικογένειες Μικρασιατών προσφύγων εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Τα πρώτα χρόνια οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν κάτω από άθλιες συνθήκες σε έναν πρόχειρο καταυλισμό από ξύλινα παραπήγματα, χωρίς τρεχούμενο νερό. Η ένταξη τους στη ζωή της πόλης δεν ήταν ούτε ευθύγραμμη, ούτε εύκολη.

Η εγκατάσταση *Water bridge* εστιάζοντας στη μνήμη και την σχέση των ανθρώπων με το ρέμα και το νερό, θυμίζει μέρος κάποιου υδραγωγείου. Πέτρες, σπασμένα κεραμίδια και θραύσματα από τα χαλάσματα των προσφυγικών σπιτιών που σώζονται ακόμα στο χώρο αποτέλεσαν τα υλικά της εγκατάστασης.

Ηλίας Πούλος

Περάσματα, performance, 2022

Η ίδια η συνθήκη του ξένου, του πρόσφυγα, του άλλου, από μόνη της φέρει τα ίχνη ενός συμβολικού θανάτου. Για να μπορέσει κάποιος να μετεφέρει τη ζωή του σε ένα ολότελα νέο πλαίσιο χρειάζεται να "ξεριζωθεί". Ωστόσο μερικές φορές η ίδια η διαδρομή του ταξιδιού σφραγίζεται από την εμπειρία της απώλειας. Τότε οι αποσκευές που κουβαλάει κανείς μαζί του κρύβουν μέσα τους την πραγματικότητα του θανάτου.

Κωνσταντίνος Τηλιγάδης-Ανδρέας Σιτορέγκο, Heimer & Alz

Εγκατάσταση σε εξωτερικό χώρο – κλουβί

Μια σκηνή μέσα σε κλουβί υπαινίσσεται ενός προσφυγικού περιβάλλοντος , μια προβολή από μέσα προς τα έξω της σκηνης αναπαράγει την εικόνα αυτών που την βλέπουν απέξω, ασφαλείς. Ένα δέντρο πλάι στην σκηνή προσαρμοσμένο στο χώρο βρίσκεται το μισό μέσα στο κλουβί και το άλλο έξω από το κλουβί, ελεύθερο εκτός να συνεχίζει την ανάπτυξη του. Στον κορμό του έχει επιβληθεί σφικτά τυλιγμένη μια σημαία της ευρωπαϊκής ένωσης, η οποία είναι μισή μέσα και μισή έξω από το κλουβί, ένα "άλλο" ίσως τυχαίο περιβάλλον επιβίωσης.

Νάιρα Στεργίου

Xenios Dias kit (Chalandri edition), 2022

Η περιοχή του Χαλανδρίου με δύο προφυγικούς συνοικισμούς και έχοντας ήδη δεχτεί τους πρώτους πρόσφυγες από τον διωγμό του 14 το 1920 μετρούσε 1.897 ενώ το 1928 θα φτάσει τους 6.882 κατοίκους. Οι πρόσφυγες θα αντιμετωπιστούν με ξόρκια, αγιασμό και πετροβολισμό καθώς τα σπίτια τους θεωρούνται στοιχειωμένα και οι ίδιοι δαιμονισμένοι.

Το Kit *Xenios Dias*, εξοπλισμένο πλήρως με αγιασμό, ξόρκια, φυλαχτά, λιβάνι κλπ είναι ένα πολύτιμο δώρο που εξασφαλίζει ήσυχο ύπνο, χαλαρή συνείδηση και την αυτοπεποίθηση του πιο φιλόξενου λαού. Βίβα!

Μάγδα Ταμμάμ

Αποτύπωση, κολλάζ τυπωμένο σε καμβά, 4.60 m x 1.50 m, 2019

Ο πυρήνας του έργου «Αποτύπωση» συνίσταται από μια σειρά φωτογραφικών πορτραίτων. Πρόκειται για 104 παλαιές φωτογραφίες τοποθετημένες σε χαρτί, «ενωμένες μεταξύ τους» με έναν «γενεαλογικό» ιστό που μοιάζει να πλέκει διασυνδέσεις.

Είναι φωτογραφίες αγνώστων που βρέθηκαν σε παλαιοπωλεία στο Μοναστηράκι. Έτσι, μας λείπουν οι γενικές πληροφορίες όπως όνομα, επάγγελμα ή/και καταγωγή... επίσης, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί εάν και ποιοι είναι ομοεθνείς, ομόθηρσκοι, μετανάστες, αλλοδαποί, πρόσφυγες.

Οι γενικές πληροφορίες σχετικά με τα πρόσωπα που απεικονίζονται παραμερίζονται, προκειμένου να δοθεί η βαρύτητα στην ανθρώπινη οντότητα και ύπαρξη. Σημασία έχει ότι αυτοί οι άνθρωποι πέρασαν από «εδώ» αφήνοντας το αποτύπωμα τους.

Στόχος του έργου είναι να λειτουργήσει αναστοχαστικά. Να υπαινιχθεί ένα παρελθόν από το οποίο μπορεί να μην έχουμε ζωντανές/βιωμένες αναμνήσεις και -σε μια δεύτερη ανάγνωση- να αποτελέσει μια (γοητευτική) κλεφτή ματιά στο ανεπανόρθωτο, στο μη αναστρέψιμο -μια αποτύπωση αυτού που υπήρχε αλλά έχει πάψει να υπάρχει.

Τάσος Τριανταφύλλου

Το Δέρμα του Τόπου-Χαλάνδρι, εγκατάσταση, διαστάσεις μεταβλητές, 2022

Ερευνώντας χαρακτηριστικά σημεία αναφοράς της ιστορικότητας στην περιοχή «Συνοικισμός» του δήμου Χαλανδρίου, εντόπισα την παρέμβαση με μαρμάρινα κομμάτια-θραύσματα εγκατεστημένα στο έδαφος στο πάρκο που ορίζεται από τις οδούς Ζαλοκώστα και Μικράς Ασίας.

Εργάστηκα ad hoc αποτυπώνοντας, με υλικό τον γύψο, τμήματα του μαρμάρινου αυτού «ψηφιδωτού» με απώτερο σκοπό την μεταφορά της «εικόνας» τους -σε αρνητική φορά- και τοποθετώντας την σε διαφορετικό χώρο και ύψος θέασης, από κάτω επάνω, από το έδαφος στο ύψος των ματιών του παρατηρητή.

Ένα τοπόσημο της περιοχής μπαίνει σε λειτουργία δεύτερης χρήσης ως εικαστικό έργο, εικόνες που σηματοδοτούν μια διαδρομή καθημερινή για κάποιους μα ποτέ την ίδια. Σύμβολα αλλά και αφαιρετικά σχήματα τα οποία εντυπώνονται στην μνήμη μας συνειδητά ή ασυνείδητα, σήματα-σημάδια που αποκτούν σαφή αναφορικότητα στο οικείο του τόπου κατοικίας.

Έφη Φουρίκη

S.O.S εγκατάσταση, an homage to Asa K. Jennings, 2022

Διερευνώντας την Ιστορία της καταστροφής της Σμύρνης και ψάχνοντας μια αφετηρία για το έργο μου, με συγκίνησε ιδιαίτερα ένα κομμάτι της που αφορούσε την δράση του Asa Jennings.

Η εγκατάσταση “S.O.S - an homage to Asa K. Jennings”, χρησιμοποιώντας ως υλικά της την φωτεινή αλληλουχία των αρχικών S.O.S του κώδικα Μορς και τους ήχους ενός τηλέγραφου, προσδοκά να λειτουργήσει ως υπενθύμιση των γενναίων πράξεών του την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, τιμώντας τον για όσα προσέφερε.

Ο Jennings, αμερικανός πάστορας που βρέθηκε τις ημέρες εκείνες στην Σμύρνη, στέλνοντας κωδικοποιημένα μηνύματα στον πρωθυπουργό της χώρας και ζητώντας βοήθεια, κατάφερε με το σθένος και την αποφασιστικότητά του να σώσει 300.000 ψυχές.

Ίσως κάποιοι απόγονοι των ανθρώπων αυτών να ζουν σήμερα κάπου δίπλα μας, μέσα στον προσφυγικό συνοικισμό του Χαλανδρίου.

Αναζητώντας τον κατάλληλο χώρο για την υλοποίηση της εγκατάστασης, το ενδιαφέρον μου στράφηκε σε μια σιδεριά έξω από ένα παράθυρο.

Δουλεύοντας το έργο, σταδιακά ανακάλυψα έναν κρυμμένο σταυρό στο κέντρο της σύνθεσής της ο οποίος συνδέθηκε με την ιστορία του Asa Jennings και με οδήγησε στην ολοκλήρωσή του.

Δημήτρης Χαλάτσης

Άρθρον 59, εγκατάσταση/performance, χαλκός, μοτέρ, παραφίνη, συνθετική ύλη, 2022

Η εγκατάσταση με τίτλο «Άρθρον 59» αναφέρεται στο άρθρο 59 της συνθήκης της Λωζάννης, δηλαδή την ειρηνευτική συμφωνία που υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου 1923, μεταξύ της Τουρκίας και επτά συμμαχικών δυνάμεων και ορίζει μέχρι σήμερα τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Το άρθρο 59 της συνθήκης είναι το μόνο άρθρο σε σύνολο 143 άρθρων όπου γίνεται λόγος για εγκλήματα πολέμου της Ελλάδας εις βάρος του τουρκικού πληθυσμού στη Μικρασία. Αυτή είναι μια πολύ σημαντική μονομέρεια της συνθήκης ως προς τα γεγονότα, δηλαδή απουσία αναφοράς στη σφαγή των Ελληνικών και άλλων πληθυσμών από τους Κεμαλικούς. Αυτή η εξόφθαλμη μονομέρεια δεν αναιρεί επ' ουδενί τα εγκλήματα του ελληνικού στρατού κάτι που κάνει στην Ελλάδα η επίσημη εθνική ιστοριογραφία ή η «λαϊκή δημόσια ιστορία» που επικεντρώνεται αποκλειστικά και μόνο στα εγκλήματα της άλλης πλευράς. Η μονομέρεια αυτή των πραγματικών ιστορικών γεγονότων την βλέπουμε να κυριαρχεί με ανάλογο τρόπο στον πρόσφατο πόλεμο στην Ουκρανία, όπου η προπαγάνδα, η απόκρυψη ή η συνειδητή στρέβλωση των γεγονότων αποτελούν την πάγια τακτική των εμπλεκόμενων μερών και ιδιαίτερα εκείνης της πλευράς που αυτοαποκαλείται «Δημοκρατική» και «πολιτισμένη».

Χμιελέφσκι Μυρτώ

Πρώτη ύλη, εγκατάσταση, υφάσματα, 3,50m x 1m, 2022

Ένας σωρός από φθαρμένα είδη προικός έχει πεταχτεί έξω από το παλιατζίδικο. Ρωτάω αν μπορώ να πάρω τα υφάσματα και ο παλιατζής αποφασίζει να κάνει μπίζνες εφόσον υπάρχει ζήτηση. Παζάρι. Με λίγα ευρώ, που δεν τα υπολόγιζε, το πεζοδρόμιο μπροστά από το μαγαζί του αδειάζει. Τα υφάσματα καθαρίζονται. Ελάχιστα έχουν παραμείνει ολόκληρα ή χωρίς ανεξίτηλους λεκέδες. Τα ένα ύφασμα καλύπτει την κακοποίηση του διπλανού του και ενώνονται σε ψηλή μορφή που ζει από τα αντίθετα.

Κώστας Χριστόπουλος

Ο οικισμός, εγκατάσταση, χρησιμοποιημένα οικοδομικά και άλλα υλικά, διαστάσεις μεταβλητές, 2022

Ο Οικισμός (The Settlement) αποτελεί μια εγκατάσταση που αναπαριστά υπό κλίμακα την κάτοψη του συνοικισμού προσφύγων στο Καρλόβασι της Σάμου. Είναι κατασκευασμένη με παλιά χρησιμοποιημένα οικοδομικά υλικά και επιφάνειες που απορρίπτονται κατά τη διαδικασία κάθε λογής ανακαινίσεων και οικιστικών αναπλάσεων. Η εγκατάσταση επιδιώκει να μεταφέρει την ιδέα του συνεχούς πολιτισμικού μετασχηματισμού, της διαρκούς μετάπλασης των υλικών και της εκκρεμότητάς τους ανάμεσα στην ερήμωση και την ανακατασκευή, των ατελών σχεδίων ανάπτυξης ή των πάντοτε μερικών αποτελεσμάτων τους. Η ανέγερση, η αναστήλωση, η ανακατασκευή ή η κατάρρευση, η ερήμωση και η εγκατάλειψη συνιστούν στιγμές μιας αέναης διαδικασίας μεταπλάσεων. Όμοια και οι πληθυσμοί βιώνουν την ίδια αβεβαιότητα, τη συνεχή στον χρόνο και την ιστορία μετακίνηση και τον ιστορικό μετασχηματισμό, ακολουθώντας πάντοτε ατελή εκ του αποτελέσματος πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και παραγωγικά σχέδια.

Ανδρέας Σιτορέγκο-Κωνσταντίνος Τηλιγάδης-Νίκος Σιδηρόπουλος-Κωνσταντίνος Τσιούτας

studio refugees, εγκατάσταση, νέον, ήχος σε δωμάτιο, 2022

Η εγκατάσταση υλοποιείται από ηλεκτροδοτούμενους σωλήνες (Νέον) σε χρώμα κόκκινο και ροζ, που σχηματίζουν τις λέξεις "studio refugees". Οι λέξεις είναι ανάποδα γραμμένες.

Ένα σχόλιο στο χώρο ενός προσφυγικού κτίσματος το οποίο συνεχίζει να υπάρχει ως ίχνος του παρελθόντος που μπορείς να το αναγνώσεις, σαν έναν καθρέπτη της ιστορίας, ένα διάνυσμα του χρόνου, χώρος όπου αναπαράγει την τωρινή εικόνα, την τωρινή επίδραση.

Ανοιχτή συζήτηση με θέμα :

“ Ιστορικοποιώντας τη μνήμη στο θεωρητικό και ποιητικό πεδίο”

συμμετείχαν οι :

Κωστούλα Μάκη, κοινωνική ψυχολόγος, συγγραφέας,
Συντονίστρια

Κώστας Βούλγαρης, κριτικός λογοτεχνίας, πεζογράφος
Τίτλος: Το παράδειγμα της μεταμυθοπλασίας

Αλέξιος Μάινας, ποιητής
Τίτλος: Ιστορική μνήμη και παροντοστρέφεια στην ποίηση

Πέτρος Πολυμένης, συγγραφέας
Τίτλος: Η ανασύσταση των γεγονότων σε ποιητικές διαδρομές